

Fitos Vilmos

1875—1955

A mai Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, amelyet 1958-ban szerveztek meg, nem előzmények és elődök nélkül jött létre. 1896-tól 1922-ig Budapesten már létezett egy „Országos Tanszermúzeum és Pedagógiai Könyvtár”. Ez helyét többször is változtatta, majd összeolvadt a minisztérium házikönyvtárával, és 1922—1934 között mint a „Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Országos Tanügyi és Pedagógiai Könyvtára” működött a minisztérium épületében. Megszűnése után majdnem negyedszázadig az egyetlen jelentékeny pedagógiai gyűjtemény a Fővárosi Pedagógiai Szeminárium (továbbképző intézet) könyvtára volt. Ennek a mai Horváth Mihály téren elhelyezett gazdag gyűjteménynek az anyagát örökölte 1958-ban az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum. (Az előzményekről *Kokovai Lajos* írt több részletes tanulmányt, majd a *Könyv és Nevelés* 1970. évfolyamának 1. számában e sorok írója is.)

Dr. Fitos Vilmos a minisztérium épületében elhelyezett országos jellegű Pedagógiai Könyvtár igazgatója volt 1926-tól nyolc éven át, a könyvtár megszűnéséig. Értékes és sokoldalú egyénisége megérdemli, hogy személyével, működésével röviden megismerkedjünk, hiszen ezzel a pedagógiai könyvtárügy múltjának egyik neves alakja előtt tisztelgünk.

Fitos Vilmos gazdálkodó családból született Pécelen, 1875-ben. Az egykori budapesti református gimnáziumban tett érettségi után magyar—német szakos bölcsészhallgatóként kezdte meg egyetemi tanulmányait, de két évvel később, apja halála után családfenntartóvá lett, s így fővárosi kerületi előljárósági (ma tanácsi) díjokként kénytelen volt állást vállalni; a jogi egyetemet e mellett végezte el 1902-ben. Filozófiai tudományos érdeklődése korán kibontakozott. 1904-ben már nagyobb önálló tanulmánya is megjelent. 1908 és 1926 között az Országos Széchényi Könyvtárban dolgozott, ahol a köteleespéldány-osztályt és a hírlaptárat is vezette. Az Országos Pedagógiai Könyvtárban eltöltött nyolc igazgatói év után az Iparművészeti Múzeum könyvtárának igazgatójaként vonult nyugdíjba 1935-ben. 1955-ben bekövetkezett haláláig nyugdíjas éveit is a szorgalmas tudományos munka töltötte ki. Négy gyermeket nevelt fel, s századik évében levő tanárnő özvegye ma is él vidéken.

Fitost több korabeli tudományos társaság is tagjává választotta. Tudományos tevékenységének központjában filozófiai kutatásai álltak. Az egyetemen az egykor neves *Bodnár Zsigmond* (1839—1907) tanítványa volt, akinek álláspontja szerint a szellemi világban minden fejlődés az eszmei erő mozgásának következménye, s ennek a mozgásnak a formája ritmikus. Szerinte az egész emberiség élete az erkölcsi világ alaptörvényéből magyarázható. Fitos Bodnártól főleg *Hegel* tanainak lényegét vette át, akit köztudomásúan a dialektikus módszer kidolgozásának egyik üttörőjeként a logikai idealizmus panteista képviselőjének tekintünk. Fitos Vilmos fő filozófiai gondolatait „Értékelés és megismerés” című művében (1935) foglalta össze. Elsősorban a szellemi tudományok ismerettani alapvetése foglalkoztatta, gondolataiból egyébként már *O. Spenglernél* is sok megtalálható.

Filozófiai tárgyú művein kívül írt még művészeti és földrajzi tanulmányokat, dialógusokat, költeményeket és számos pedagógiai cikket is; ez utóbbiak témái a pályaválasztás, a jellemnevelés, a nyelvművelés, a világnézeti, az otthoni és az iskolai nevelés, a tudomány és a nevelés kapcsolata stb. Mindemellett jár-

tas volt a botanika, a zoológia és a geológia világában is. Széles műveltsége és sokoldalú érdeklődése miatt neveztek munkatársai *Brassai Sámuel* egyik késői utódának, igazi polihisztornak. Puritán jellemű férfi volt, emberszerető, humanista gondolkodása végigkísérte hivatali pályáját. (Ebből az időből ismerhette meg higgadtságát, derűs nyugalmát e futó emlékezés szerzője is.) S talán mondanunk sem kell, hogy előnyös szellemi és jellembeli tulajdonságai milyen kedvezően mutatkoztak meg éppen egy pedagógiai könyvtár élén.

A Fitos igazgatása alatt álló egykori könyvtár a mai Kálmán Imre, Szemere, Báthory és Rosenberg házaspár utca által határolt nagy épület — az egykori Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium — nyugati, Szemere utcai oldalának földszintjén helyezkedett el, öt helyiségben. Állománya az 1934. évi megszűnés előtt majdnem 100 000 kötet volt, az iskolai értesítők körülből 30 000 kötetre tehető értékes gyűjteménye nélkül. A könyvtárnak géppel irt szerzői és saját rendszer szerint készült szakkatalógusa volt, szépen rendezett, bekötött könyvei és folyóiratai, tágas fapalcos raktárai, va-

lamint 40 főt befogadó olvasóhelyisége is. A tanári közvélemény ismerte és becsülte ezt az értékes pedagógiai dokumentumgyűjteményt, sok rendszeres olvasó és kutató használta, s bőven voltak kölcsönzők is. Fitos Vilmos érettségi elnökként az ország legkülönbözőbb vidékein épített ki személyes kapcsolatot a pedagógusokkal, ily módon is propagálva könyvtárát. Az adminisztrációban, aprómunkában beosztott munkatársai segítettek, közülük *Czeke Marianne* könyvtárnoknő (Könyvtáros 1972/2. sz.) korának jónévű neveléstörténeti kutatója, *Brunsvik Teréz* életrajzírója és naplójának sajtó alá rendezője volt, *Salamon János* pedig később lett elismert geológus-tudóssá. (Ő ma 80. életévén túl jár, s a Könyv és Nevelés 1970. évi 1. számában mondta el könyvtári emlékeit.) A könyvtárát annak idején folyamatosan használó tudósok között volt többek között *Szekfű Gyula*, a neves történész, egyetemi tanár is, a felszabadulás utáni első moszkvai nagykövetség, akivel Fitos barátként a könyvtárban igen sok, pezsgő szakmai vitát is folytatott.

Dr. Hodinka László

Lapozgató

● A MŰVELŐDÉS, a romániai Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács folyóirata 1979. júliusi számában több cikket is szentel *Móricz Zsigmond* emlékének. Az egyik *Móricz* mai olvasottságáról szól: *Demeter Judit* a régi (Szászrégen) városi könyvtár 34 műből álló, 191 kötetes magyar és 11 műből álló román nyelvű kölcsönzési állományának 1978. évi forgalma (121 olvasó, 26 mű, 172 kötet) alapján megállapítja, hogy a *Móricz*-olvasók 58 százaléka fiatal, az olvasott művek népszerűségi sorrendje pedig a következő: *A boldog ember*, az *Arvácska*—*Csibe* novelláskötet, *Az ágytakaró*, *A fecskék fészket raknak* (kisregények), *Májusi eső* (novellák), *Életre ítélve* (novellák), *Kivilágos kivirradtig*, *Rózsa Sándor*, *Életem regénye*, *Égi madár*, *A kis vereshajú* (kisregény), *Egyszer jóllakni* (novellák), *Uri muri*, *Légy jó mindhalálig*, *Betyár*, *Sárány*, *Rab oroszán*, *Az isten háta mögött*. Az állományban nem szerepel az Erdély trilógia, viszont a legtöbb (17) példánnyal képviselt *Rokonok*-at sem említi a népszerűségi lista.

● A CTENÁR, a cseh közművelődési könyvtárosok folyóirata júniusi számában *Jana Loboková* tollából cikket közöl a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárról*.

● A MŰVELŐDÉSÜGYI KÖZLÖNY július 23-i, 15. számában utasítás jelent meg a belföldön forgalomba kerülő könyvek, tankönyvek és egyéb, könyv jellegű kiadványok fogyasztói áráról [107/1979. (MK. 15.) KM—ÁH sz.]. Az utasítás a könyvtárakat is érdekli, nemcsak azért, mert külön intézkedik a könyvtári kötésű könyvek áráról, hanem azért is, mert a könyvtárak tekintélyes hányada foglalkozik kiadói tevékenységgel, amelynek során ármegállapítási előírásokat kell figyelembe vennie, és ismernie kell az árvivágyási eljárást is. A könyvtárakban leggyakrabban előforduló kiadványtípus, a bibliográfia ívárait az utasítás mellékletének 28. pontja tartalmazza.